

Any XIII Múm. 481
ARTA 20 de Decembre de 1929

DEU I PATRIA

PREUS
Aria i comarca, un any 4 ptes.
A fora id. 6
Bx. i ge. id. 10

CROQUIS ARTANENCs

CALA GUIA

Les osques que fa la ribera són les dentellades que la mar hi dona quan s'enfelloneix. Eixes ferides enormes queden, a voltes, al descobert i veis estols de roques carneses amb regalims de sang fresca que encara fumen i palpiten com a membres esquarterats. Mes, qualche pic, la mar, penedida, embena aqueixes nafres tan profundes amb un cintell d'arena flonja, esponjada, cotonosa que adhuc li serveix de capsal quan se vol adorme.

Cala Guia és una d'aquestes terribles mossades oculta sota un perfalà rosat i blanc, tan compost i rebonic que un plany de marcar-hi el peu i mastegar-lo. Els companys no s'hi pensen—les derrerres!—sinó que movent una joiosa xelabardia d'aucells qui recobren la llibertat, se despullen i s'inmergeixen, tot seguit, en el cristall ondulant que, com un elàstic, ara s'estira, ara s'arrufa. Jo romang, assegut, a una graciosa eminència on les ones s'hi trenquen, puix me plau més mirar enfora i rabejar-me en la voluptuosa lluminositat de la marina qui tremola. Ells s'esquitxen, fan remolins d'escuma, remen i pernejen, se llançen de cap i se proven a treure fons. En nedar just surten les testes que floten com a despreses del tronc i les cares recuïtes d'un sol que bofega semblen d'aram o de test envernissat com els plats d'Inca.

Un ramat de godalls que grufen i adès s'acoblen, adès se dispersen cercant cabesses. El porquer toca un petit flaviol i la melodia s'escola com un rosari de plors. El còs ja li ha presa alàmbor i, en lloc d'una vertical, li fa un angle obtús amb les anques per vèrtex. Dú la gorra assaimada, els calçons estripats, té les dents podrides i ennegrides de turc, el rostre gretallós, els cabells com una vorera que no l'han eixermada mai; el coll apergaminat, llaurat d'arrugues que semblen les canals d'una teulada; les orelles i el nas obstruïts d'una pelussera revellida i les mans com unes portes amb les frontisses, rovellades que no se volen obrir. Emperò sos ulls, dos calius en mig de cendra, flamejen d'

una estranya energia, revelen un tremp d'acer forjat en l'enclusa del dolor i jo crec haver-hi vist una fonda tempestat continua sota les apariències d'una gran bonança exclusiva—ment externa.

Ell és casat, mes sa dona se li morí, de llavors ençà, a casa seva no hi hagut més que misèria... i brutor: germanes bessones. No que abans hi haguessin res a tirar: allí sempre eren estats més els peus que les sabates; i més que el pa, hi havia abundat la gana i la carn nua més que la roba per cobrir-la. Però mentre la dona hi fou, hi hagué netedat; ella era curosa i endreçada i, en mig de sa pobresa, gaudia del sentit d'una exquisida elegància ingènita.—Si tú l'haguessis coneguda! —me diu. Mes aviat baixa que alta, tota ella era mel, era música, era alegria, era gentilesa. Per pareixer una reina, just li mancava el vestit i la corona. Mes va seguir-se que, d'una tombarella, se rompé l'ansa del coll i morí ràpidament. Fins llavors, entre els esposos, no s'hi era aficada la més lleu renyina i, per l'engrescament d'un envers l'altre, quisculla els hauria presos per nuvis. La separació fou tremenda—esqueix de fibres íntimes—i l'enyorament del porquer sense mesura ni conort. Els fills li cercaren nores i les filles gendres i la mica que poguessin haver estalviat, que era nores, se n'anà darrera els paraments de noviançes. I al pobre vell el deixaren sol, despulat com un Sant Crist i de diners igual que un jonc de fulles. Per què l'havien de mantenir i sofrir si tanmateix ja no podien esperar-ne res?

—Si senyor! Un posa fills al món, en menja de verdes i de madures, i per nodrir-los i pujar-los s'abraona rabiosament amb la feina i hi consum la vida; un se decanta el bocí de la boca i els donaria la sang, i després t'ho paguen així: a cosses. Això no és criar fills, és criar coses que, a becarrades, ens treuen els ulls!

S'és emocionat i dos rois de llàgrimes bullentes i com a cigrons omplen les clotades i els sots feréstecs de sa

faç pansida. L'únic que el sosté i l'enforteix contra l'adversitat és el record de s'adorable esposa a la qual rendeix un culte indeficient. Damunt l'altar del seu dolor silenciós i ocult hi crema l'encens i la mirra de l'amor seva que, atada per enyorament i l'absència, s'aviva més de cada jorn. Hem trobat el porquer dins el troc que hom anomena Na Lliteres sembrat de camamílla. L'ambient s'aroma d'una sentor balsàmica i tonificant. Els banyis es deixen l'aigua i a través el sorral incandescent. Veis aquests dos pujols rublerts de bosquina amb pinotells rodons i blaus? El de la dreta és Na Xurigué i la Talaia de Son Jaumell li fa de respat-la; el de l'esquerra és el Puig d'En Tinet arredossat al de S'Aliga que s'arbora cap-pelat i punxagut, explorant la llunyania. Aquest turó, prop del cim, dú un cinturó de paret seca amb una gran esportellada per entrar-hi i sobre la cuculla, en temps dels moros, hi havia una era que, naturalment, devia ésser la més ventosa del món. Veis aquell plec entre Na Xurigué i el Puig de Sa Talaia? És Na Llòbrega i, veinat, la Punta de Ses Covassés.

Trobam una venerable assemblea de pins, alguns coll-toïcats de tanta cabellera i de tants de bous (pinyes) que hi duen enfilats. La retirada d'aquest boldró de pins amb els Pins de Ses Vegues hom l'endevina de primer antuvi, però, així i tot, hi ha unes diferències ben visibles. S'assemblen per la seva bellesa i magnitud; en què guaiten a la mar, en què tenen l'ombra espessa i tancada com una paret i fresca com un celler i en què abdos aplecs us fan l'afecte d'una pintura molt abundosa de pasta. Ara, els pins de Cala Guia són més abrinats, més ramuts, més selvatges; els de Ses Vegues més polits i senyorívols, i més primfilats: la convivència amb el món i amb els turistes els ha amollit l'ànima i la musculatura; els de la Guia són humils i piadosos, esquerps i tímids de tant de viure en la solitud i van amb la clenxa despentinada; els de Ses Vegues s'untan i se componen els cabells com una noia presumida, se sotsmeten al martiri de la destal per llevar-se els grops i les branques sobreres i són garladors i atrevits de mena; els de Cala Guia fan oració

extàtics, transfigurats, bevent l'aire i la llum del cel amb sa copa inmensa i sota cada escorça sembla que hi sospira un penitent; els de Ses Vegues amb els braços lligats diríeu que ballen alegrement una sardana i que no son pins sinó fadrins i fadrines enamorades i metamorfosejades. Els de la Guia són alts, revinguts, però de posat auster, de formes místiques, arbres que viurien apler dins un hort conventual; els de Ses Vegues són més grassos, d'aspecte indevot i mundà fets aposta per enfonyar ses arrels en mig del soroll i la cridòria d'una plassa o d'un mercat. Els de la Guia semblen les columnes d'un temple per una reunió d'ascetes; els de Ses Vegues les d'un teatre amb tantes cúpules com pins per una festa de dançarines i comedians.

Quina força i quina salut més poderosa no circula per uns i altres! Quina saba la del terror i quina gleva els sustenta més llacerosa, més opulent i desbordant! Al butxí deixat de la mà de Déu que s'atresca a tallar-los que se li osqui la destrat. I si persisteix en voler cometre l'espavantable crim que la destrat s'hi afui com ca rabiós!

Ara hem de pujar a tocar mare a la torre de So'N Jaumell. Ens guia un caminalot enmorenit, mig esborrat. Topam a una olla de forn de calç que s'espoltreix i s'esmica. Oïdal! Ja surten els gràcils molins de Capdepera—llapis amb la punta cap al cel—i la randa de son castell i, a l'entorn, una barreja de llenques de mar, de montanyes unes crestejant i altres qui s'aguen, de planiols, de collades, d'anfractuositats, de casulls i masies, d'ombres blaves i esclats de llum orgiàstica i delirant. D'aquí la comarca presenta una novella modalitat interessantíssima i aposta som vinguts. Com un qui regira una pedra preciosa, i la s'acosta i se l'allunya per copsar mes bé ses resplandors i veure'n ses facetes, així nosaltres, exactament, donam voltes als paratges artanencs i els miram de diversos punts de vista per haver-ne un major coneixement i una amor més gran. I per això correm i correriem, de tira, tants anys com els que serví Jacob a son oncle a fi de mullerar-se amb la graciosa beutat de Raquel.

L'atalaia ja apunta i el casalot desenteulat i escrotonat que, mica a mica, s'espedrega. No sé quina manera d'estupor m'invadeix ara que trepig el cim ossut i escardalenc de la montanya. Fins me venen pensaments de descalçar-me, per reverència, així com ho feu Moisés devora la garravera flamejant, puix jo hi sent en aquesta contrada, més viva que en lloc, la presència de Déu.

Pujam a la torre amb perill imminent de badar-nos la closca i quedar

nombrats per la vida, però el desig de veure-ho i tocar-ho amb les mans ens fa fer bogeries. Quina meravella: els horitzons que són tornats d'amples! Quines ganes de volar, quina placidesa, quin repós! Quin devassall de caps i cales: Cala Mesquida, Cala Mitjana, Cala Torta, Cala Estreta, Cala Matzoch; Cap del Freu, Punta del Buch, Morro i Faraió d'Aubarca, Punta i Triquet des Morro, Cap d'En Ferrutx.

—D'arena allà, eh?—exclama un ingènuament. Es el Munt Gros, on la jovenalla va a fer-hi el carretó i d'on en guardam un record sinistre. Més enllà, un clap rogenc amb traçes de caseriu esbotzat. El Coll des Recó, les cases de Sa Duaia sobre un fons verd-obscur; la Font Soberana amb la retxa casi imperceptible de la carretera que va a Sa Cova; la serra de Sa Creu Veia i la de Sos Sastres on hi ha la font que bramula quan s'acosta mal temps. I a tot arreu una incontable munió de tossals, monticuls puigs acimats, faixes de terra ufanosa, comellars, primalles i esveits, dels quals en desconexim el nom en absolut. I ells que ens demanen amb son mutisme etern:

—De ver que ens hi posaràs en els Croquis? Tú ho veus; ningú ens fa cas; treu-nos un moment de la fosca, mal que hi hàgem de recaure tot seguit. Som com si no existissem i bé ens eixecam damunt les puntes, bé en agençam i ens envelopam de frescor i galania: tot hom passa vora nostre indiferent.

—Però sants cristians i santes cristianes! Per més bona voluntat que jo tenga no arrib a saber fer impossibles. Si no pug inquirir el vostre nom, com us donaria a conèixer clarament? Que més voldria jo, amb la dèria que dug d'escriure una, digam-ho així, geografia poètica i sentimental de la comarca per us dels artanencs? Que no ho sabeu? S'esdevé maixanta vegades, que no trobau ningú; i si trobau, ignoreu el què voleu; i si ho sab no ho vol dir i us mira, sornaguer, creient que us heu begut el seny. I de més a més, coneixeu que rumia, despectiu: «preguntar aquestes coses! Si d'això ningú se'n preocupa, si ja no és un estrambòtic o els perns li fluixejem!» I, francament, fa mal de resignar-s'hi a passar per un babaluet davant certs personatges.

Mirant a Cala-Ratjada, als nostres peus, hi ha Cala Moltó i Cala Guia i, entre i entre, S'Entrador: una llengua prima, aguda, llarga, que és com el dit índex d'una mà closa que senyala l'illa propera. Aquestes dues cales juntament amb l'Agulló pareixen un arc amb una fletxa a punt d'engegar; una lira d'una sola corda que brunzeix batuda pel temporal; una boca d'un monstre petrificat que

xuclaria la mar, els mariners i ses barques. El nas és el Cap del Freu i la mandíbula superior s'estén desde la Punta de Na Foguera fins a curva de Cala Moltó; l'inferior desde el Cap de la Farola fins a l'arena; formen la dentadura, els relleus i puntes de la costa; la llengua de penya viva i rasposa és S'Entrador.

Encara som damunt la torre i ganes que ens venen de quedar-hi a fer penitència dels nostres mancaments seguint l'exemple de Sant Simó Estilita. Quin temps hi som estats, embadellit? No ho sabem; ja no ens recorda. Per ventura una setmana, per ventura mig jornal. I és que un any rodó no ens semblaria llarg mirant la nostra enamorada, la mai prou benedida terra artanenca.

FELIX

La Santa Missió a Sa Colonia

Curta sí, però extraordinàriament concorreguda i profitosa, ha estada la Santa Missió predicada a Sa Colonia per els PP. Crespi i Queralt, la passada setmana.

Després dels actes ordinaris dels dies feiners, el diumenge se feren actes solemnisims que serviren per guanyar el Jubileu concedit pel Sant Pare amb motiu de les seves noçes d'or.

El matí se feu una comunió general a la qual assistí casi tota la gent del simpàtic llogaret. A les 10 se celebrà ofici solemne amb exposició del Santíssim i sermó. Un ajustadíssim chor de jovenetes educades per les germanes de Sant Vicens de Paul cantà la missa d'Angels.

El capvespre a les dues amb assistència de les autoritats d'Artá i locals se feu la processó jubilar. Portava Nostre Amo el Rvt. Sr. Rector assistit pels Rvt. Sr. Borràs, vicari de Sa Colonia i Lliteras d'Artá. Presidiren les autoritats civil i militar; la força de carabiners donava guardia a la Custodia amb el cabo al cap. Tota la Colonia, homes, dones, nins i nines, formaven la processó, tots amb banderetes i cantant, especialment les dones, els cants misionals d'una manera perfectíssima, i tot, tot, ajudà a l'explendides de la festa: el sol, donant a la diada color de primavera; el mar, besant suaument la vorera sense interrompre en un sol moment els cants melodiosos que d'aquelles boques sortien cap al cel; tot respirava pau, quietut, alegria i amor: el paisatge, la gent, els cors, tot devora Nadal, ens evocava als pastors i els angels, amb el «Glòria a Déu en les altures i pau en la terra als homes de bona voluntat».

Feta la reserva, el P. Crespi pujà a

la trona per despedir se dels coloniers; donà les gràcies a tots per la seua assistència i comportament; per pagar el treball dels Missioners, demanà una oració, si algun dia sabem que son morts; beneí els objectes de devoció i donà la benedicció papal.

El Vicari senyor Borràs amb una fluïdes de paraula que sols el sentiment d'un gran cor pot vessar, donà les gràcies a tots per la demostració d'amor que acabaven de fer en profit de Sa Colonia.

I nosaltres qui de lluny hem anat observant la transformació que allà se va operant d'ensà que aquells nobles senyors D. Lluís (q. a. c. s.) i Dona Dolors de Despuig prengueren per son conte l'educació dels coloniers, hem de donar la més coral enhorabona a totes aquelles persones que directa o indirectament han contribuït a aixeeoar el lliwell moral i intelectual del nostre gentil llogaret.

XX.

DE SON SERVERA

Han visitat l'Exposició de Barcelona aquests dies passats, l'amo 'n Geroni Servera (a) Ruís, juntament amb la seua esposa i filla Catalina. També s'hi troben de visita D. Antoni Massanet (a) Gili i filla, Antoni Massanet (a) Gili, Margalida Sureda (a) Minyona, Jaume Sureda, Minyó i la seua esposa Maria Aina Sancho (a) Monseriva, Juan Servera (a) Sopa i Angela Servera Sopa. Les desitjam que les siga agradosa la visita que tant desijada era.

Mort.—Dia 18, Juan Vives (a) Gusti.

Corresponsal.

DE CA NOSTRA

Eleccions.—El vinent diumenge dia 22 a la Sala se ferán eleccions per elegir els vocals d'aquest partit judicial que han de formar part de la Junta de la Cambra de la Propietat Rústica. Son electors tots els contribuents que pagan més de 25 ptes.

De Calaratjada.—Ens comuniquen d'aquesta agradable colonia que per a Nadal hi haurá a la Capella, cant de matines solemnes, sibilla i sermó. Es una nota altamente simpática que afegirá a l'hivernada, un atractiu més a n'els molts amb que Deu vesteix durant l'estiu aquella barriada.

De cada dia son més sollicitats els solars per construir casetes de estiuetx, lo qual fa que se paguin preus no somniats. Continuament s'estan aixecant edificis i alguns canvien de propietari, essent de notar l'afluencia d'extrangers, els quals mitjansant els bons Hotels de que disfrutam resten enamorats de les nostres platjes i acaben per fixar hi la seua residencia.

Museu.—Després de visitar les belleses de la nostra comarca feren una detenguda visita al Museu, els Dr. August Pi i Sunyer i senyora, Dr. Jaume Comas i President del Col·legi de Metges, acompanyats per el president de la Junta del mateix, Dr. Miquel Sureda i Blanes.

També els PP. Crespi, Queralt i Canyellas no volgueren abandonar la nostra vila sense coneixer-lo.

Tots els visitants quedaren sorpresos de l'abundancia de materials en eli depositats.

Han ingressat darrerament, una moneda romana, donada per en Pere Garau, Malindro i dues aus, una Garza, *Ardea cinerea*, molt rara en la nostra comarca, agafada a Xiclatí per un guardià i una Juia, *Vanellus vanellus* cassada a Sa Torre per En Gabriel Morell Font dels Oloros.

Cap a Santo Domingo Després de passar una temporada al costat de la seua familia ha sortit per aquell pais en Jaume Mayol Servera (a) Mayol. Dirigits i aconsellats per ell van a treballar al seu costat els joves, Juan Amorós (a) Mangol, en Pere Obrador (a) Claret, en Jeroni Sureda (a) Verger i en Sebastià Ginard (a) Filmorat.

Telefons —S'han acabat de col·locar els fils de S. Llorens des Cardessar a la nostra vila i aquesta setmana s'arribará fins a Capdepera, i les Coves.

Cartells indicadors.—En un dels nombres passats diguerem equivocadament que el F. del Turisme havia fet col·locar uns rotuls indicadors en els creuers dels camins, essent així que son posats per la Secció d'Obres de la Exma. Diputació.

També a dins la vila el propietari de les coves Sr. Quint Zaforteza n'ha fets posar per senyalar el trajecte i evitar confusions; però, aquests rotuls apenes se veuen, son petits i de colors mortals, no

criden l'atenció i per lo tant no podem donar conte. El blau i el blanc, no son els colors mes estesos per aquesta casta d'anuncis? idó, perque fugirne?

Turisme.—Hem vist una mostra de les cartes-cobertes que el "Patronato Nacional de Turismo" ha editat amb fotografies de les coves d'Artá i altres endrats de Mallorca.

El seu preu es assequible a totes les bosses. Cal idó, que ens preocupem del turisme nostre escampant entre les nostres llunyanes amistats i relacions aquest útil element de propaganda.

La nostra enhorabona més coral als editors.

Un bon patriota.—No per atrassada deixarà de interesar als nostres lectors la noticia de la generositat del nostre compatri En Francesc Ferrer, Consul General de la R. del Salvador a Montevideo al oferir la cantitat de mil pessetes per la compra de la Casa Morell de Palma, la qual sembla que se vol destinar a Museu.

Homenatge a Masferrer.—Al degà dels periodistes deportius espanyols En Narcís Masferrer Sala, li preparen els seus amics i companys un merescut homenatge amb motiu d'haver-se retirat dels seus treballs periodistics després de molts d'anys d'activitat.

Totes les persones i entitats deportives que vulguin sumar-se al homenatge se poden dirigir al R. Automòvil Club de Catalunya, a Barcelona (Passeig de Gràcia 25). Les suscripcions no poden ésser superiors a 25 pessetes per persona i 100 per entitat.

Defunció.—Després de curta malaltia que produí un gran trastorn en la familia i amistats, va morir a s'Airacó Na Catalina Llabrés (de ca'n Pep Escolá). Deixa en el seu atribulat espòs tres infants. A.C.S.

Rebi la seua familia el nostre sincer condol.

Nou servei d'autos.—Se diu que ben prest, un conegut comerciant de la nostra vila, establirà un servici regular d'automòvils de Capdepera a Ciutat.

Quaranta Hores.—Els dies 23 24 i 25 se celebrarán en el Convent les solemnes Quaranta Hores de consuetut, dedicades al Neixament de Nostre Senyor. Predicarà el P. Salom T. O. R. d'aquest convent.

Royal Fruit

Beguda exquisita, elaborada amb extracte de fruites. Prova-la, és deliciosa.

GASSEUSES Y SIFONS

Fabricant:

M. MUNTANER FLAQUER

Fàbrica i despaig:

P. DES MARXANDO. Artá

No descuideu de visitar la nostra casa

En ella hi trobareu tot lo necessari per satisfer el gust més refinat.

Se serveixen LUNCHS amb
prontitut i perfecció

GRAN COLMADO L'ESPERANÇA

P. DEL MARXANDO 3.- ARTA

JAUME PICO

(A) ROTCHET

té una Agencia entre Artá, Palma i Capdepera i heiva cada dia.

Serveix amb prontitut i seguretat tota classe d'encàrregs.

Direcció a Palma: Harina 38.
Artá: Palma n.º 3.

Automòvils de lloguer

DELS GERMANS

SARD (a) Terres

Tenen servici combinat amb el
Ferrocarri.

Excursions a Ses Coves, Calarratjada i demés punts de Mallorca a preus convenguts.

Carré d'En Pitxol n.º 8.
Id. Son Servera n.º 29. } ARTA.

Panaderia "VICTORIA"

(ES FORN NOU)

de Bartomeu Esteva

Sucessor de Miquel Roca Castell

A sa botiga hi trobareu sempre: panes, panets, galletes, bescuits, rollets, i tota classe de pasticeria.

Se serveix a domicili.

Netedat, prontitut i economia

C. de Palma 3 bis. ARTA

NAUMAN

MAQUINAS PARA COSER Y BORDAR

Es la fábrica para dichas máquinas mas grande del continente.
(MARCA ALEMANA)

Depositarío esclusivo en ARTA

CAN GANANSI

ALMACENES MATONS

— DE —

RAFAEL FELIU BLANES

C. DE JAIME II NÚM 39. A 149

Palma de Mallorca

Sastrería para Señora y Caballero.
Artículos y novedades para vestir de todas clases.

GRANJA BARCINO

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM
DE RAÇA, GUNIS, COLOMS,
ALIMENTS ESPECIALS PER
POLLS, I Ponedores, INCUBADORS,
ANELLES. PLANS
I CONSULTES.

CONSELL - MALLORCA

AGENCIA DE ARTA A PALMA Y
— VICEVERSA DE —

ANTONI GILI (a) Comuna

SERVICI DIARI EN PRONTITUT I
ECONOMIA DE PREUS
ENCARREGS A DOMICILI

DIRECCIO:

Palma -- Banch de S'oli, 24
Artá--Can Comuna Centro

Panaderia Moderna

DE

JUAN MATEMALES

Diariament elabora: pa, panets i pastes de totes classes.

BON SERVICI, NETEDAT I
ECONOMIA

Carré del Sol, 2. Artá

Rafel Sastre (a) Vergé

PINTOR

Ofereix els seus servicis

Especialitat en automòvils
i carretons

reproduccions i retrats

C. de la Sombra-ARTA

FONDA
"LAS PALMERAS"
PLASSA MAJOR, 20 Y 21 (PALMA)
NOVA DIRECCIÓ

A CARREC D'EN

Juan Bauzá Pou

Servici esmerat i econòmic—
Menú exquisit i abundant—Habita-
cions netes i ventilades.

FABRICA DE FIDEUS

i tota classe de pastes aliment-
tices d'en

NICOLAU CARRIO

Carré de Palma, n.º 48

Preus sens competència

¡ Pronte anunciaré !!

MIQUEL ROCA CASTELL